

Ο ΡΑΜΠΑΓΑΣ

I

τι και να 'πῆτε, ὁ 'Ραμπαγάς θά πεθάνη μαζῆ
μέ τὸν Κλεάνθη! . .

Τὴν φράσιν αὐτὴν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀκούσει
τοσάκις ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Κλεάνθους, εἴτ' ἐν
στιγμαῖς εὐθυμίας, εἴτ' ἐν στιγμαῖς ἀπογοητεύ-
σεως, ἐνόμισα, ὅτι ἤκουσα πάλιν, βαρέως τότε
καὶ μελαγχολικῶς ἤχουσαν εἰς τὰ ὄτά μου, οἶονεὶ ὡς ἐπικήθειον
κώδωνα, ὅταν ἀνέγων ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 4 Μαΐου 1889, κάτω κάτω,
εἰς τὸ τέλος ἀκριβῶς τῆς σελίδος, τὴν ἐξῆς ὀλιγόστιχον

«Δήλωσις»

«Ἐπειδὴ ἀπὸ τινος ἔπαθε σπουδαίως ἡ ὑγεία μου, ἀναγκάζομαι
κατ' ἐντολὴν τῶν ἰατρῶν νὰ διακόψω ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἔκδοσιν
αὐτοῦ φύλλου, εἰς οὗ τὴν σύνταξιν ἐπὶ πολλὰ δὲν μετεῖχον, ὅπως τύχω
ἀδεύσης θεραπείας.

» Ἀθῆναι 4 Μαΐου 1889.

Κλεάνθης Ν. Τριαντάφυλλος»

Οἱ ἀγνοοῦντες τὴν κρίσιμον περίοδον, τὴν ὁποίαν διήρχετο ὁ ἀτυ-
χῆς Κλεάνθης, θά ἤκουσαν τοῦτο μετὰ τινος ἀδιαφορίας καὶ θά ἐπί-
στευσαν ὅτι καὶ ἡ διακοπὴ αὐτὴ θά ἦτο καμμία ἐκ τῶν προσκαίρων
ἐκείνων διακοπῶν, τὰς ὁποίας ἠναγκάζετο νὰ κάμνη ἄλλοτε, τὸ θέρος
ιδίως, ὅτε ὁ κόσμος ἔφρουγεν εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰ λουτρά καὶ ἡ κυ-
κλοφορία τοῦ φύλλου ἤλαττοῦτο, ὡς ἐνόμιζε.

Δυστυχῶς ὁμως σήμερον δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτου· ἡ φράσις «ἀναγκ-
άζομαι νὰ διακόψω ἐπὶ τινὰ χρόνον τὴν ἔκδοσιν τοῦ φύλλου» ἦτο ἡ
παρήγορος αὐταπάτη, ἡ καθιστῶσα ἥττον ζοφερὰν τὴν προσεγγίζου-
σαν καταστροφὴν, διὰ δὲ τῆς δηλώσεως — τοῦ ἐπιλόγου τῶν ἑνδεκα-
τόμων τοῦ Ραμπαγά — ὁ ἀτυχῆς Κλεάνθης ἀνήγγελλε τὸν πνευματι-

κόν του θάνατον, τὸν ὁποῖον μετὰ εἴκοσιν ἀκριβῶς ἡμέρας ἐπέπρωτο νὰ συμπληρώσῃ ἢ σφαῖρα τοῦ πολυκρότου! . .

Τὸ σῶμα ἀντεῖχεν ἔτι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐσβέσθη· ὁ Ραμπαγᾶς ἀπέθανε κ' ἔζη ὁ Κλεάνθης. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐδημοσιεύθη ἡ Δηλώσις τὸν συνήντησα· ἦτο συθρωπότατος· ἀντι ν' ἀνταποδώσῃ τὸν χαιρετισμὸν μου, μὲ ἠρώτησε περιαλγῆς :

— Τὴν διάβασες ;

— Κ' ἔπειτα ; Τὰ συνηθεισμένα μας ! . . Δυὸ τρεῖς μῆνας πάλιν διακοπὴ καὶ ξαναρχίζομε μὲ νέας δυνάμεις ! . . Γι' αὐτὸ σκάνεις ;

Δὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἔσφιγξεν ἰσχυρῶς τὴν χεῖρά μου καὶ δύο δάκρυα ἐκύλισαν ἐπὶ τῶν παρειῶν του.

Τὰ δάκρυα αὐτὰ ἦσαν ἡ εὐγλωττοτέρα ἀπάντησις· ἐβαυκαλιζέτο ἄλλοτε ὑπὸ τῆς γλυκειᾶς ἐλπίδος, ὅτι θὰ προηγηθῆ τοῦ Ραμπαγᾶ εἰς τὸν τάφον, ἀλλ' οἱ ὄροι ἀνεστράφησαν· ὁ Ραμπαγᾶς ἀπέθανε πρῶτος· τὰ δὲ δάκρυα αὐτὰ, οἱ κακοὶ προάγγελοι τοῦ σκληροῦ τέλους τοῦ Κλεάνθους, ἐνόμισα ὅτι μὲ ὕφος μυστηριῶδες καὶ προφητικὸν μοῦ ἐφώναξαν :

— Ἀλλοίμονο ! Ὁ Κλεάνθης θ' ἀποθάνῃ μαζὴ μὲ τὸν Ραμπαγᾶ ! . . .

II

Ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1888, ἐν τῇ φυλακῇ εὐρισκόμενος, ἐσημεῖον κάτωθεν ἐνὸς ἐρωτικοῦ ποιήματός του, «Πλάτανος καὶ Λεύκη», τ' ἀκόλουθα :

«Εἰς τὴν φυλακὴν ὅπου ἐκλείσθη ὁ Ραμπαγᾶς, εἶνε φυτευμένος πλάτανος τείνων τοὺς κλάδους αὐτοῦ πρὸς λεύκην, ἔξω τοῦ τείχους τῶν φυλακῶν ὑπερηφάνως ὑψουμένην· ἐκ τούτου ἐνεπνεύσθη ὁ Ραμπαγᾶς τὸ ἀνωτέρω ποιημάτιον αὐτοσχεδίως γραφέν, ἔτσι μονοκονδυλιά, καθὼς ἐφέτος τοῦ συμβαίνει ἀπὸ τριῶν μηνῶν νὰ γράφῃ ὅλα του τὰ ποιήματα, εἴτε πολιτικὰ εἴτε μὴ, καὶ νὰ τὰ δίδῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ τυπογραφεῖον, χωρὶς ποτε νὰ τ' ἀντιγράψῃ, ὡς ἄλλοτε. Τὴν διαύγειαν αὐτὴν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν εὐχέρειαν καὶ τὸ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τῆς στιχουργίας δὲν ἤξευρε ποῦ νὰ τ' ἀποδώσῃ, διότι σημειωτέον χρῆσιν ποποῦ δὲν κάμνει. Εἶνε δὲ διαρκῶς ἡ φαντασία του ὑπὸ ἀτμόν καὶ τὴν νύκτα ἂν τύχῃ νὰ ἐξυπνήσῃ, πρᾶγμα συμβαῖνον, σηκώνεται καὶ γράφει χωρὶς καφέ κἂν καὶ ἄνιπτος· περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης δύνανται νὰ μαρτυρήσουν φίλοι· δὲν τὸν καταβάλλει τίποτε. Σὲ καλὸ σου, Ραμπαγᾶ ! . . . »

Ἄλλοίμονον! ἡ διαύγεια αὕτη τοῦ πνεύματος καὶ ἡ εὐχέρεια καὶ τὸ φυσικὸν καὶ ἀβίαστον τῆς στιχουργίας, τὰ ὁποῖα ὁ Κλεάνθης μετὰ παιδικῆς ὄλως χαρᾶς καὶ ἀφελείας διεκέρυττεν, ἦσαν ἡ τελευταία ἀναλαμπή τοῦ σθεννυμένου λύχνου· λές κ' ἔσπευδε τὸ πνεῦμα νὰ σκορπίσῃ ὅσῃν λάμπιν κατεῖχεν ἔτι, πρὶν τὸ καλύψῃ δι' ὀμίχλης ἀδιαπεράστου ἢ νόσου! κ' ἔσπευδε, διότι ἡ προθεσμία δὲν ἦτο μεγάλη καὶ ἡ ψυχικὴ νόσος τὴν ὁποῖαν ὁ Bayle ὡς *paranoïa paralytique* περιέγραψε, δὲν ἤργησε νὰ ἐνσκήψῃ ἐν ὄλῃ τῇ φρικαλεότητι αὐτῆς καὶ νὰ μεταβάλλῃ, ὡς διὰ μαγικῆς ράβδου, τὴν διαύγειαν αὐτὴν τοῦ πνεύματος εἰς ἐντελῆ ἀνικανότητα πρὸς σύλληψιν καὶ τῆς πτωχοτέρας ιδέας, εἰς ἀληθῆ πνευματικὴν χρεωκοπίαν!

Ἡ νόσος ἤρξατο ἐκδηλουμένη ὑπὸ ἐλαφρὰν μορφήν ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ὁ Κλεάνθης παρεπονεῖτο ἐνίοτε δι' ὀχληρὰς κεφαλαλγίας ἐνοχλοῦσας αὐτὸν καὶ παρακωλοῦσας τὴν πνευματικὴν του ἐργασίαν· ἀλλ' αἱ κεφαλαλγαίαι ἦσαν παροδοκαὶ καὶ ὁ Κλεάνθης ἐπανελάμβανεν, ὡς καὶ πρότερον, τὴν ἐργασίαν του, ἀποδίδων τὸ τοιοῦτον εἰς τὸν στενόχωρον καὶ ἀνθυγιεινὸν ἐν τῇ φυλακῇ βίον.

Ἐπὶ δύο περίπου μῆνας μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν του ἀπελάμβανε πληρεστάτης ὑγείας κ' ἐπανεῦρε τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ζωηρότητά του.

— Τί μοῦ λείπει! ἔλεγε. Κάνω πάλι τοὺς τακτικούς μου περιπάτους· βλέπω κάθε ἡμέρα τὸ μικρό μου· τρώω καλὰ, πίνω καλὰ, τὸ φύλλο, — πρῶτα ὁ Θεός! — πάει πρῶτα! Πῶς θέλεις νὰ μὴ γίνῃ ὁ *Rampanas tetrádiolos!*

Δυστυχῶς ὅμως ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτῆ εὐεξία, ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς μεταλλαγῆς τοῦ βίου, ἦτο προσωρινή, αἱ δὲ κεφαλαλγαίαι μετὰ τινα χρόνον ἐπανῆλθον ἐπιμονώτεραι καὶ τὸ πνεῦμά του ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐδυστρώπει νὰ τὸν ἀκολουθῇ εἰς τὴν ἐπίπονον πορείαν του· ἔκαμνε, κατὰ τὸ λέγειν του, ἀπεργίαν. Τότε ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν φίλον του ἰατρὸν κ. Σίμωνα Ἀποστολίδην, ὅστις τὸν συνεβούλευσε ν' ἀπέχῃ τῆς πολλῆς ἐργασίας, νὰ κάμνῃ ψυχρολουσίας, νὰ διακίταται λιτότατα καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ καθ' ὀλοκληρίαν τὴν προτέραν του ζωὴν. Ὁ Κλεάνθης, δειλὸς εἰς τὸ ἔπακρον, προκειμένου περὶ ὑγείας, ἠκολούθησε κατὰ γράμμα τὰ παραγγέλματα τῆς ἐπιστήμης καὶ περιώρισε τὴν ἐν τῷ *Rampanā* ἐργασίαν σου εἰς τὸ πρῶτον ποίημα καὶ δύο τρία *πίφ-πάφ*, ἀφίνων τὸ λοιπὸν φύλλον νὰ γράφεται ὑπ' ἄλλων. Εἰργάζετο ὀλιγώτερον ἢ μᾶλλον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ πλειότερον

κ' ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε τὴν χαρὰν του ὅταν κατώρθου νὰ συνθέσῃ τι, ἔστω κ' ἐλάχιστον. Τὴν ἐσπέραν τῆς 13 Μαρτίου τοῦ παρελθόντος ἔτους τὴν ὁποίαν εἶχομεν ὀρίσει διὰ τὴν ἐξέλεγκξιν τῶν δελτίων τοῦ *Ποιητικῶν διαγωνισματοῦ μας*, ἦλθεν εὐθυμῶτατος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου κ. Ἀντ. Φραντζῆ, διότι καθ' ὁδὸν συνέθεσε τοὺς ἀκολούθους στίχους :

Λιλή τὴν λέγανε, Λιλή,
 Κ' ἦταν τρελλή, πολὺ τρελλή.
 Ἐτρέλλαινε τὴν γειτονιά
 Ἐτρέλλαινε τὴν πόλι
 Καὶ ὅσοι τὴν ἀγάπησαν
 Ἐτρελλαθῆχαν ὅλοι!

— Ἄμ' τί θαρρεῖς, μού εἶπε γελῶν, ἀφοῦ τοὺς ἔγραψα καθ' ὕπα-
 γόρευσίν του ἄμ' τί θαρρεῖς! ἐδῶ σέ θέλω! νὰ κάνῃς στίχους στὸν
 δρόμο, ἂν μπορῆς, κ' ὄχι σκυμμένος στὸ γραφεῖό σου! Νά, τί θὰ 'πῆ
 Ραμππαγᾶς μιὰ φορὰ! . . .

Κ' ἐγέλα τὸν ἡμῆρικόν του γέλωτα, ἴσως διὰ τελευταίαν φορὰν,
 διότι μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἀκριβῶς, ἡ ἐπάρματος νόσος τὸν γέλωτα εἰς
 θρήνους μετέβαλε!

Ἡ ἡμέρ' αὐτὴ πόσον βαθέως ἔχει ἐγχαραχθῆ εἰς τὴν μνήμην μου!
 Ἦτο ἡ 20 Ἀπριλίου, Πέμπτη, ἡμέρα δηλαδὴ ἐκδόσεως τοῦ φύλλου,
 κ' ἔμενον ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τοῦ Τρίμη, ἐπιβλέπων εἰς τὴν κατὰ-
 ταξιν τῆς ὕλης καὶ τὴν σελιδοποίησιν μέχρι τῆς 11 π.μ. ὅλα ἦσαν
 ἔτοιμα καὶ ἀνεμένομεν μόνον νὰ μᾶς στείλῃ ὁ Κλεάνθης τὸ διὰ τὴν
 πρώτην σελίδα ποίημα, ὅπως προβῶμεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν· ἀλλ' ὁ
 Κλεάνθης, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἀποστείλει δύο μόνον
 τετράστιχα, ἐβράδυνεν ἡ ὥρα παρήρχετο, οἱ στοιχειοθέται ἐδυσανα-
 σχέτου, ἐγὼ πλειότερον, διότι ἂν καὶ εἶχε σημάνει πρὸ πολλοῦ ἡ με-
 σημβρία, τὸ πρῶτον μέρος — κατὰ τὴν φρασεολογίαν τῶν τυπογρά-
 φων — δὲν εἶχε ἔμπῃ ἀκόμη ἐπάνω. Ἀπελπισθεὶς ν' ἀναμένω ἐπὶ πλέον
 ἀσκόπως, ἔσπευσα εἰς τὸ γραφεῖον, ἀλλὰ μόλις ὠθήσας τὴν θύραν
 εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ, εὔρον τὸν Κλεάνθη ἐξηπλωμένον πρηνῆ ἐπὶ τοῦ
 ἐδάφους καὶ θρηνοῦντα γοερῶτατα.

Μείνας ὡσεὶ κεραυνόπληκτος πρὸ τοῦ σπαρακτικῶν αὐτοῦ θεάματος,
 ἐνθυμοῦμαι, ὅτι μόλις καὶ μετὰ βίας κατώρθωσα μίαν καὶ μόνην λέ-
 ξιν ν' ἀρθρώσω καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω τί ἔπαθε.

— Τί ἔπαθα; μού ἀπήντησεν ὑπὸ λυγμῶν διακοπτόμενος. Καὶ τί

ἄλλο ἤθελα νὰ πάθω ; *Ἐσθυσα, χάθηκα, ἀδελφέ μου ! . . Δὲν μπορῶ νὰ γράψω μιὰ λέξι, ἓνα στίχο ! . . ἀπ' τὸ πρῶτ' προσπαθῶ, μὰ τοῦ κάκου ! Τῶξερὰ γὼ πῶς ἔτσι θὰ τελειώσω ! *Ἐχασα τὸ μυαλό μου . . . θὰ χάσω τὸ ψωμί μου ! *Ἀχ, καυμένη Κλεάνθη, τί σοῦ 'μελλε ! . .

Κ' ἐξηκολούθει νὰ ἡμιλῆ, νὰ κλαίη, νὰ καταρᾶται ! Προσεπάθησα νὰ τὸν παρηγορήσω, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην εὐγλωττίαν διὰ τοιαύτην κρίσιμον περίστασιν· ἡ συμφορὰ του ἦτο τόσο μεγάλη καὶ οἱ λόγοι μου τόσο ἀσθενεῖς ! . . . Οὐχ ἦττον, ἀφοῦ ἠύχασεν ὀλίγον κατῶρθωσα νὰ τὸν πείσω νὰ πορευθῆ εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἀναπαυθῆ.

*Ἐξεδόθη τὸ φύλλον ἐκεῖνο, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπῆρχον οἱ τελευταῖοι στίχοι του, ἐξεδόθησαν καὶ τέσσαρα ἀκόμη φύλλα, τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ Ραμπανγᾶ . . .

*Ἡ κατάστασις του ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐδεινοῦτο, καὶ ὁσάκις τὸν συνήντων μετὰ ταῦτα πάντοτε περὶ αὐτῆς μοῦ ὠμίλει· τὸν ἐτρόμαζε τὸ μέλλον· τῷ εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ τῷ ἐξεύρωσι χρήματα, ὅπως ἀπέληθαι εἰς Παρισίους παρὰ τῷ Charcot, πρὸς νοσηλείαν, ἀλλὰ κ' ἐδῶ ἀποτυχία ! Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς αὐτοκτονίας του, συναντήσας με ἔξωθεν τοῦ ταχυδρομείου, μοῦ εἶπεν, ὅτι ἀπωλέσθη καὶ ἡ τελευταία ἐλπίς καὶ ἀδύνατον νὰ εὑρεθοῦν χρήματα, προσθέτων :

— Τόρα νὰ 'δοῦμε ! . .

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὡς μ' ἐπληροφόρησε κατόπιν ὁ ἀδελφός του, ἐπώλησε τὰ ἔπιπλα τοῦ γραφείου του· περὶ αὐτοκτονίας οὐδὲ λέξις· ἡ ἰδέα φαίνεται ὅτι συνελήφθη στιγμιαίως. Τὴν πρῶτῃν τῆς 25 Μαΐου, μετὰ τὸ τακτικὸν λουτρόν του καὶ τὸν τακτικὸν περίπατον μέχρι τοῦ Β' νεκροταφείου, ἐκλείσθη ἐν τῷ δωματίῳ του, κ' ἐκεῖ, περὶ ὥραν 9 π. μ. ἠὺτοκτόνησε, στηρίζας τὴν κἀννην τοῦ πολυκρότου ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κροτάφου του . . .

*Ἡ δικαιολογία τῆς αὐτοκτονίας του ὡς καὶ ἡ διαθήκη του περιείχοντο ἐν τῇ ἀπλῇ καὶ συντόμῳ πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἐπιστολῇ :

α' Ἀδελφε Γιώργη,

Ἀὐτὴν τὴν ζῶην δὲν τὴν ὑποφέρω πλέον καὶ αὐτοκτονῶ. Μέσα εἰς ἀτὸν μικρὸν σάκκον τοῦ ταξειδιοῦ, εἰς τὴν δουλάπαν, θὰ εὔρηξ τὰ χρήματα μου περὶ τὰ 360 φράγκα, καθὼς καὶ τὸ ρολόγι μου μὲ τὴν ἀάλυσσίδα μου. Τὸ τουφέκι δὲν ἐπώληθη. Ἀπὸ τὸν Σαράντην Οἰκονόμου παίρνεις 100 δρ. τὸ ἀντίτιμον τῶν πρὸς πώλησιν δοθέντων εἰς

ααὐτὸν πραγμάτων. Ἄφου ὅλοι μὲ ἐγκατέλιπον τί νὰ κάμω ; Σὲ φιλῶ, αὐγαίνει.

Ὁ ἀδελφός σου

Κλεάνθης Ν. Τριαρτάφυλλος.

Ἄφου ἐνόμισεν ὅτι ὅλοι τὸν ἐγκατέλιπον καὶ ἀφου ἔβλεπε τὸ λογικὸν τοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὸν ἐγκαταλείπη καὶ αὐτό, τί νὰ κάμῃ ; Ἡ ἀπάντησις δὲν ἤργησε· τὴν ἔδωκεν ἡ σφαῖρα τοῦ πολυχρότου.

Καλλίτερα !

Ἡ αὐτοκτονία τὸν ἔσωσεν ἐκ τοῦ φρενοκομείου ! . . .

III

Ὅσον καὶ ἂν εὐελπίσται διὰ τὴν μακροβιότητα τοῦ Ραμπαγᾶ, ἤρχοντο στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἔβλεπε καὶ αὐτὸς ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ ἐπ' ἄπειρον καὶ ὅτι πολὺ ἐνδεχόμενον ἦτο καὶ αὐτὸς νὰ ἐξαντληθῇ ἐπὶ τέλους καὶ τὸ κοινὸν ἐξ ἄλλου νὰ τὸν βαρυνθῇ καὶ τότε ἔλεγεν εὐθύμως :

— Παλῆά μας τέχνη κόσκινο ! Πάλι δημοδιδάσκαλος ! . .

Διότι δημοδιδάσκαλος ἦτο πρὶν ἀρχίσῃ νὰ δημοσιογραφῇ. Καταρτισθεὶς τελείως δι' ἰδίας ἐνδελεχοῦς μελέτης, ἐν τῇ πατρίδι του Σίφνῳ, ὅπου καὶ ὁ πατήρ του ἦτο δημοδιδάσκαλος, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, καὶ μετ' ἐπιτυχῇ δοκιμασίαν, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἔκτακτον ἐπιμέλειαν καὶ ἀντίληψίν του, ἔλαβε πτυχίον πρωτοβαθμίου δημοδιδασκάλου καὶ ἀπεστάλη ἀμέσως ὡς τοιοῦτος εἰς Ἄνδρον· ἐκεῖ κατέγινε, μελετῶν νυχθημερόν, εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Γαλλικῆς κ' ἔχων, ὡς ὅλοι σχεδὸν οἱ συμπατριῶταί του, ἔμφυτον τὸ τάλαντον τῆς ποιήσεως, μετέφρασεν ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας διάφορα ποιήματα, ἐξ ὧν καὶ τὴν *Ἀπελπισίαν* τοῦ Λαμαρτίνου. Ἀλλὰ τὸ ζωηρὸν καὶ ἀτάσθαλον πνεῦμά του δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ περιωρισμένον εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς Ἄνδρου· ἤθελεν εὐρύτερον ὀρίζοντα ν' ἀναπτυχθῇ, νὰ δράσῃ, καὶ τὸ ρεμβῶδες ὄμμα του ἐστρέφετο πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Βύζαντος, δηλ. πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν συμπατριωτῶν του· ἐκεῖ ἵπταντο τὰ ὄνειρά του, οἱ πόθοι του, καὶ μίαν ὥραϊαν πρωϊᾶν ἐγκαταλείψας τὸ σχολεῖόν του διεπαιρεώθη δι' ἰστιοφόρου τινὸς πλοίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα χάρις εἰς τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς Γαλλικῆς, δὲν ἐβρά-

δυνεν νὰ εὕρη ἐργασίαν, προσληφθεὶς ὡς οἰκοδιδάσκαλος παρά τινι πλουσίᾳ οἰκογενείᾳ.

Κατὰ καιροὺς ὁ Κλεάνθης εἶχε συνθέσει, χάριν παιδιᾶς, μερικά ποιημάτια, τὰ ὁποῖα παρά τὴν ἐπιμεμελημένην γλῶσσαν, τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως καὶ τὸν καλλιτεχνικὸν πλοῦτον τοῦ ρυθμοῦ, διεκρίνοντο ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ὄλως παράτολμον, ἀληθῶς Πριάπειον, ἔμπνευσίν των. Τὰ ποιημάτια αὐτά, παρακινήθεις ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του, ἐργαζομένου τότε παρά τινι τυπογραφείῳ, ἐπέισθη νὰ τὰ ἐκδώσῃ ἀνωνώμας, ἡ δὲ μέχρι τελευταίου τεύχους ἐξαντληθεῖσα ἔκδοσίς των συνετάραξε τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ζητήσαντας διὰ παντὸς μέσου ν' ἀνακαλύψωσι τὸν καλλιτέχνην ἢ μᾶλλον τὸν μάγον ἐκεῖνον, τὸν κατορθώσαντα νὰ περιβάλλῃ διὰ τόσῳ λεπτοῦ καὶ ἀραχνούφοῦς πέπλου τὴν γυμνότητα τῆς Ἀφροδίτης· ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς ἐγνώσθη καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Νεολόγου» κ. Βουτυρᾶ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ φύλλου.

Αὐτὸ ἐζήτει καὶ ὁ Κλεάνθης· ἐφωδιασμένος μὲ τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος τῆς νεότητος καὶ πεπρoικισμένος μὲ μοναδικὴν ἀντίληψιν καὶ ἀνεξάντλητον εὐφυΐαν, κατώρθωσεν ἐντὸς βραχυτάτου διαστήματος νὰ ἐπιβληθῇ, ν' ἀγαπηθῇ καὶ νὰ ἐξασκῇ ἀληθῆ γοητείαν διὰ τῶν ἄρθρων του, τῶν πολυειδῶν φιλολογικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιφυλλίδων του ἐν τῷ «Νεολόγῳ», καὶ τῶν λοιπῶν προϊόντων τοῦ ἀκαμάτου πνεύματός του, τὰ ὁποῖα ἐσκόρπα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ τὰ ὁποῖα γραφόμενα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπήρειαν τῆς μελέτης τῆς συγχρόνου Γαλλικῆς φιλολογίας, ἰδίως τῆς χρονογραφικῆς, ἀπετέλουν τὸν ἀντίποδα τῆς σχολαστικῆς θεματογραφίας τῶν συναδέλφων του.

Ἡ δημοσιογραφικὴ του ἐργασία δὲν περιορίζετο μόνον ἐν τῷ «Νεολόγῳ»· ἐξέδιδε μετὰ τοῦ Πολυζέτη τὸν «Κουδουνάτον», μετὰ τοῦ Κασάπη τὸν «Διογένην», μετὰ τοῦ Π. Θωμᾶ τὴν «Σάλπιγγα»· ἔγραφε μελέτας, διηγήματα, ποιήματα, κοσμοῦντα ὅλα σχεδὸν τὰ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδόμενα φιλολογικὰ περιοδικὰ κ' ἐξ ὧν πολλά, ἀνέκδοτα, ἐγένοντο παρανάλωμα τῶν φλογῶν τῆς καταστρεπτικῆς ἐκείνης πυρκαϊᾶς τῆς 24 Μαΐου 1870, τὴν ὁποῖαν τόσον ζωηρῶς ἐν τῷ «Νεολόγῳ» περιέγραψε· εἰργάζετο εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ καὶ Γεωγραφικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Νεολόγου· ἔστειλεν ἀνταποκρίσεις εἰς διαφόρους ἐνταῦθα ἐφημερίδας, συνέθετο λόγους οὓς ἀδρότατα οἱ ὁμογενεῖς ἐπλήρωνον καὶ οὓς ἐχειροκρότει πρῶτος αὐτός,

ὅτε ἐν τοῖς Συλλόγοις καὶ ταῖς Λέσχαις καὶ τοῖς φιλανθρωπικοῖς καταστήμασι τοὺς ἀπήγγελον, οἱ πληρώσαντες αὐτούς, ὡς ἰδικούς των! Τὸ δὲ πνεῦμά του, τὸ ἀκαταπόνητον πνεῦμά του, δὲν ἐξηντλεῖτο ἐκ τῆς τοιαύτης πολυώρου ἐργασίας, ἀλλὰ πάντοτε ζωηρὸν καὶ πάντοτε δημιουργικόν, ἐξεχύνετο εἰς εὐφυᾶ λογοπαίγνια, εἰς ἐπικαίρους ἀστειότητες, εἰς αὐτοσχέδια ἐπιγράμματα, εἴτ' εἰς τὰ συμπόσια, εἴτ' εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰς λέσχας καὶ τὰ ζυθοπωλεῖα, ὅπου περιφέρετο ὁ Κλεάνθης μετὰ εὐθυμούντων ἑμίλων, εὐθυμος, δροσερός, γελοῖς, ἀκατάβλητος, πρωτοστατῶν πάντοτε αὐτός, ὁ λάτρης τῆς χλιδῆς καὶ τῆς ἀπολαύσεως, ὁ ἀκαταπόνητος ἐργάτης τοῦ πνεύματος κ' ἐνθουσιωδέστατος ὀπαδὸς τῆς εὐζωΐας, ὁ ἀληθὴς τύπος Ἐπικούρου καὶ Ἀνακρέοντος!

Ἄλλ' ἡ φαιδρὰ καὶ ἀμέριμος αὕτη ζωὴ — ζωὴ ἐργασίας καὶ διασκεδάσεων, πρὸς ἣν ἠσθάνετο κατόπιν ἀληθῆ νοσταλγίαν καὶ, ἥτις ἀπετέλει τὰς καλλιτέρας σελίδας τοῦ βίου του, — διεκόπη αἰφνηδῶς· ὁ Πολυζέτης καταφυγὼν ἐνταῦθα, κατὰ τὸ 1877, ἀγνοῶ ἕνεκα τίνος λόγου, ἐξέδωκε τὴν *Φλόγα*, ἐφημερίδα σατυρικὴν, μετὰ δριμύτητος ἐπιτιθεμένην κατὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας καὶ προωρισμένην ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο, ἐπὶ σιγαροχάρτου τετυπωμένη, ἐντὸς φακέλλων ἐπιστολῶν· τὴν ὕλην, ὑλόκληρον σχεδόν, τὴν ἀπέστελλεν ἐκεῖθεν ὁ Κλεάνθης, ἀλλ' ὁ Πολυζέτης, διὰ λόγους ἀφορῶντας τὸ φύλλον, ἠναγκάσθη νὰ ὑπαινωθῆ τοῦτο ἐν τῇ ἐφημερίδι του καὶ ὁ Κλεάνθης, καταζητηθεὶς ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, μόλις μετὰ πολλὰς περιπετείας καὶ κινδύνους κατώρθωσε νὰ φυγαδευθῆ δι' Ἀγγλικοῦ ἰστιοφόρου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μετημφισμῆνος εἰς ναύτην, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Λαύριον πρῶτον κ' ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας.

Μῆνᾶς τινὰς πρὸ τοῦ Κλεάνθους, ὡς μ' ἐπληροφόρησεν ἐσχάτως ὁ φίλος κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης, διὰ τῶν αὐτῶν μέσων ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ κ. Βλάσιος Γαβριηλίδης, καταδιωχθεὶς διότι ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Μεταρρυθμίσει», ἣν διηύθυνε, δριμύτατον ἄρθρον, ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐμποιῆσαν, κατὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἣ ὁποία εἶχεν ἀποφασίσει τότε, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της διὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἤττας τῶν στρατῶν της ὑπὸ τῶν Ρώσων, νὰ προσλάβῃ καὶ τοὺς *Ραγιάδες* εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ νὰ τοὺς ἐξαποστείλῃ κατὰ τῆς Ρωσσίας.

IV

Τῆ 14 Αὐγούστου 1878 ἐξέδωκεν ἐνταῦθα μετὰ τοῦ κ. Γαβριηλίδου, τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ *Ραμπαγᾶ*, λαβὼν τὸν τίτλον ἐκ τῆς ὁμωνύμου κωμωδίας τοῦ Σαρδοῦ· ἡ ἀπὸ σκηνης διδασκαλία τῆς πολιτικῆς ταύτης κωμωδίας, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταφράσει τότε ὁ κ. Ι. Καμπούρογλου, ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Κουμουندούρου, ἣτις ἔβλεπεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ *Ραμπαγᾶ* σατυριζόμενον τὸν μέγαν τῆς Γαλλίας πολίτην κ' ἐνθερμον φιλέλληνα *Γαμβέτταν*· τὴν ὀλίγον δ' ἐπιπολαίαν αὐτὴν κρίσιν τῆς, τὴν ὑπὸ ἄκρου μόνον σεβασμοῦ ὑπαγορευθεῖσαν, ἔσκωψεν ὁ Κλεάνθης ἐν τῷ περιλαλήτῳ ἄσματι τοῦ *Ραμπαγᾶ* :

Εἶμαι τέλος σοῦρος,
Κρίνέ με, ἰδού !
Ὡς ὁ Κουμουندούρος
Κρίνει τὸν Σαρδοῦ !

Εἶπαν τοῦ *Γαμβέττα*
Μοιάζω ἀμὴ δέ !
Ραμπαγᾶ πορτραῖτα
Γύρω σου ἰδέ !

Ἡ εὐκαιρία ἦτο μοναδική· ὁ λαὸς ἕνεκα τῶν Βουλγαρικῶν εἶχε ψυχρανθῆ κατὰ τῆς Βασιλείας καὶ τῆς Αὐλῆς, ἡ δ' ἐπὶ τῆς κωμωδίας τοῦ Σαρδοῦ ἐξασκηθεῖσα κυβερνητικὴ λογοκρισία εἶχε προξενήσει ἀρκετὸν θόρυβον, οὕτως ὥστε μόλις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον φύλλον ἐγένετο ἀνάρπαστον, διότι εὔρε τὸ ἔδαφος προητοιμασμένον· εἰς τὴν μοναδικὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν συνέτεινε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ πρώτου φύλλου ἐνεργηθεῖσα κατάσχεσις διὰ τὸ κύριον ἄρθρον, «*Διατὶ *Ραμπαγᾶς**», ἐν ᾧ ὑπὸ τὸ πρόσχημα δικαιολογίας τοῦ τίτλου ὑβρίζετο ὁ ἀνώτατος ἄρχων διὰ τῆς φράσεως : «*εἶμεθα ὅλοι *Ραμπαγᾶδες* ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι τοῦ κατωτάτου !*», καὶ οὕτω τὸ πρῶτον φύλλον, ὡς ἔγραφε κατόπιεν ὁ Κλεάνθης, «*ἐχρησίμευσεν ὡς εἰσιτήριον εἰς τὰς φυλακὰς διὰ τὰς ἐν αὐτῷ γραφείας τολμηρὰς πολιτικὰς ἰδέας*».

Ἡ καταδίωξις αὕτη ὡς καὶ ἡ παρρησία καὶ τόλμη, μεθ' ἧς ἐγράφετο ὁ *Ραμπαγᾶς*, ἐδραίωσε τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ· οἱ διευθυνταὶ του, καὶ ἰδίως ὁ Κλεάνθης, ὁ γνωριζόμενος πλέον ἐκ τοῦ τίτλου τῆς ἐφημερίδος, ὡς *Ραμπαγᾶς*, κατέστησαν δημοτικώτατοι· ἡ ἐφημερίς των κατορθώσασα, ἐκτὸς τῶν φλογερῶν κ' εὐφυῶν ἄρθρων καὶ ποιημάτων

τῶν δύο διευθυντῶν, νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰς στήλας τῆς ὅλους τοὺς θερμουργοὺς καὶ εὐφυεῖς νέους, ὧν οἱ πλεῖστοι κατέλαβον μετὰ ταῦτα τὰς πρώτας θέσεις ἐν τῇ συγχρόνῳ φιλολογίᾳ καὶ δημοσιογραφίᾳ, κατέστη τὸ ἀληθὲς ἐντῦφημα τοῦ ἀναγινώσκοντος ἑλλην. δημοσίου, τὸ ὁποῖον εἶχε βαρυνθῆ πλεον τὰς χονδροειδεῖς καὶ ἀξέστους ἀστείότητας τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν παραπλησίων σατυρικῶν φύλλων. Ὁ Ἀσμοδαῖος τοῦ Θ. Ἀννίνου πρῶτος καὶ κατόπιν ὁ Ραμπαγᾶς καὶ τὸ Μὴ Χάρεσαι, τὸ ὁποῖον ἱδρυσεν ὁ κ. Γαβριηλίδης ἀποχωρήσας μετὰ διετίαν ἐκ τῆς συντάξεως τοῦ Ραμπαγᾶ, εἶνε ἡ τρισυπόστατος ἐκείνη δύναμις, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὴν νέαν φιλολογικὴν περίοδον καὶ εἰσῆγαγεν ἐν τῇ σατύρᾳ τὴν παρισινήν χάριν καὶ ἀβρότητα.

Δύο εἰσέτι καταδιώξεις ἠῤῥησαν τὴν δημοτικότητα τοῦ Ραμπαγᾶ· ἡ καταδίωξις, κατὰ τὴν ἔκφρασίν του, ἦτο ἔλαιον ριπτόμενον ἐπὶ πύργῳ· ὅσῳ κατεδιώκετο τὸ φύλλον, τόσῳ ἠῤῥησαν ἡ δημοτικότης του καὶ ἡ ζήτησίς του! . .

Ἐνδεκα δλόκληρα ἔτη διήρκεσεν ἡ ἔκδοσις τοῦ Ραμπαγᾶ, καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἔνδεκα ἐτῶν ζητήσατέ την εἰς τοὺς ἔνδεκα ὀγκώδεις τόμους του· ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε ἂν παρεξέκλινέ ποτε, ἔστω κ' ἐπ' ἐλάχιστον, τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀρχῆθεν ἐχάραξεν· ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε ἂν ἐπρόδωσε τὴν ἰδέαν —καλὴν ἢ κακὴν δὲν ἐξετάζω— ἣν ἠσπάσθη· ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε ἂν ἐδέχθη, ὡς ἔλεγεν, ἄλλο ρουσφέτι ἐκτὸς τῆς ἀγίας δεκάρας τοῦ λαοῦ κ' ἐκεῖ θὰ ἰδῆτε ἂν ὁ Ραμπαγᾶς τοῦ ἀτυχοῦς Κλεάνθους ὠμοιάζε καθόλου μὲ τὸν Ραμπαγᾶν τοῦ τραγουδιοῦ του:

Σκύλος ποῦ γαυγίζει
 Ὅξ' ἀπ' τὴν Αὐλήν,
 Ποῦ τὰ δόντια τρίζει
 Καὶ σὲ ἀπειλεῖ,

Ποῦ γρινιάζει, στρήφει,
 Σᾶν τὸν κυνηγᾶς,
 Κι' ἂν τ' ἀνοίξης γλείφει . . .
 Νὰ ὁ Ραμπαγᾶς!

Τῷ παρουσιάσθησαν ἀρκετὰ εὐκαιρίαι, —δύο ἰδίως, καὶ δύνανται νὰ μαρτυρήσουν τοῦτο πολλοὶ φίλοι του, —διὰ νὰ καλλιτερεύσῃ καὶ αὐτὸς τὴν θέσιν του, καὶ τὰς ἀπέκρουσεν, ἀνοήτως θὰ μοῦ εἰπῆτε! διότι δὲν ἤθελε «νὰ μουντζουρώσῃ τὸ φύλλον του καὶ νὰ προδώσῃ τοὺς ἀδελφοὺς δημοκράτας». Ἄλλ' ὅσον αὐτὸς ἔμενε πιστός, θυσιάζων τὸ συμφέρον του εἰς τὴν ἰδέαν, τόσον ἐξ ἄλλου οἱ ἀδελφοὶ δημοκράται,

ὧν οἱ πατριωτικοὶ κρωγμοὶ καὶ τὰ φαντασιώδη . . . ἀνδραγαθήματα διελαλοῦντο καθ' ἐκάστην ἐν τῷ Ραμπαγᾶ, ἐκώφευσαν ὅταν ἐν ἡμέραις δοκιμασιῶν καὶ στερήσεων ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν των, χάριν τῆς συντηρήσεως τοῦ φύλλου, προφασισθέντες οἱ μὲν, ὅτι ἐκτιζον οἰκίας καὶ σιτοβολῶνας καὶ δὲν ἐπερίσσειον 100 δρ. διὰ τὸν Ραμπαγᾶ, τοῦλάχιστον πρὸς πληρωμὴν τῶν ρεκλαμῶν των, οἱ δέ, ἤρωες αὐτοὶ τῶν ἀδυνάτων αἰρέσεων, ὅτι δὲν ἠδύναντο ν' ἀφαιρέσουν 50 δρ. καὶ νὰ ἐγγίσουν οὕτω τὸ ἱερὸν καὶ . . . στρογγυλὸν ποσὸν τῶν 100,000 δρ. τὸ ὁποῖον διευτυμπάνιζον κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας δι' ὄλων τῶν ἐφημερίδων ὅτι προσέφερον εἰς ἐκεῖνον ὅπου θὰ στήσῃ πρῶτος τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν . . . εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ! ! ! . . .

Ὁ ἀτυχὴς Κλεάνθης τὰ ἔβλεπεν αὐτά, τὰ ἠνύοι καὶ ἀπεγοητεύετο δι' αὐτὸ ὅταν μετὰ ὀκτάμηνον διακοπὴν ἐπανελάθε, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1887, τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ραμπαγᾶ, ἀπεφάσισε νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ νέων ὅλως βάσεων, ἐντελῶς ἀναμορφούμενος, κ' ἐχαρκτήρισεν τὸ φύλλον του «ἐφημερίδα πολιτικὴν, φιλολογικὴν καὶ εὐτράπελον». Τότε ἔπρεπε νὰ ἰδῆτε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἀδελφῶν δημοκρατῶν! Ἐφῶναζον, ὅτι ἐπρόδωκε τὴν ιδέαν! Μάτην ὁ Κλεάνθης ἔγραφεν « . . . ὅσοι μᾶς γνωρίζουν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φοβηθῶσι μὴ ἐκραδάνθη τὸ δημοκρατικὸν ἡμῶν φρόνημα ἐξ ἀπογοητεύσεως, μεθ' ὅλην τὴν ἐγκατάλειψιν ἢν ὑπέστημεν, μεθ' ὅλην τὴν βασιλικότητα, ἣτις πανταχόθεν ἀνεφύη κ' ἐπυκνώθη! . . . » Ἡ ἱερὰ ἀγανάκτησις δὲν ἔπαυε! πληθώρα ἐπιστολῶν κατέκλυζε καθ' ἐκάστην τὸ γραφεῖον, παράπονα δὲ καὶ ὕβρεις καὶ ἀπειλαὶ καὶ τὰ παρόμοια ἀπετέλουν τρομακτικὴν συναυλίαν, ἡ ὁποία μᾶς . . . διεσκέδαζε! Τῆς τοιαύτης δημοκρατικῆς σταυροφορίας δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας· ὅτε κατὰ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ Ραμπαγᾶ προεκηρύχθη τὸ ἰδιορρυθμὸν ἐκεῖνο ποιητικὸν διαγώνισμα, ἡ ὀργὴ τῶν δημοκρατῶν ὑψώθη εἰς τὸ κατακόρυφον· ἔγραφον εἰς τὸν Κλεάνθη: « . . . Διατί ἐμόλυνες τὸν ἄσπιλον Ραμπαγᾶ σου; Διατί σὺ ὁ ἐνθερμος λάτρης τῆς θεᾶς Δημοκρατίας, παρυσύρθης ἀπὸ τὰ ψιμμουθιωμένα κάλλη τῆς τρελλῆς γειτονοπούλας; Ποῦ εἶνε οἱ κερκονοὶ σου, Ραμπαγᾶ; Ραμπαγᾶ, ποῦ εἶνε οἱ δημοκρατικοὶ κερκονοὶ σου; Πῶς ἄφησες νὰ κατασυντριβοῦν πρὸ τῶν ἀνοησιῶν ἐνὸς σαχλοταχοπούλου; Τί θέλει, τί ζητεῖ ἡ τρελλὴ γειτονοπούλα; Μήπως δὲν βασιλεύει ὁ Γεώργιος; μήπως δὲν μᾶς διοικεῖ ὁ Τρικούπης; μήπως ἀπέθανεν ὁ Χοιδᾶς, ὁ Φιλάρετος, ὁ Οἰκονόμου; *Α, Ραμπαγᾶ! προδίδεις τὴν ιδέαν! . . . »

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εὐρίσκεται εἰς χειρὰς μου· μοῦ τὴν ἐχάρισεν ὁ Κλεάνθης, ἐπειδὴ μ' ἐνδιέφερε, διὰ νὰ διασκεδάξω κατὰ τὰς ὥρας τῆς μελαγχολίας μου! Οἱ ἀόρατοι, βλέπετε, δημοκράται, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐτρόμαζον μόνον διὰ τῶν τρομερῶν ψευδωνύμων, *αἵματηρὰ χεῖρ*, *δικῆς ὀφθαλμός*, *Φαιρίαν*, *Μαράτος*, δι' ὧν ὑπέγραφον τὰς ἐπιστολάς των, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπίστευον, ὅτι ἤρκει ἡ πλατωνικὴ των ὑποστήριξις καὶ μόνη νὰ συντηρήσῃ ἐν φύλλον, ἤθελον τὸν Ραμπαγᾶ καθ' ὀλοκληρίαν ἰδικόν των, ἔστω καὶ μὲ θυσίαν τῆς . . . δεκάρας των, καὶ δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτόν, ἀφοῦ ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη ἐθυσιάσθη δι' αὐτοῦς ἀδίκως καὶ παραλόγως, νὰ θυσιάσῃ καὶ δύο τρία φύλλα χάριν τῆς συντηρήσεώς του!

Ἐπὶ τέλους ἔφρασε καὶ ἡ μόρσιμος ἡμέρα διὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ πόθοι τῶν ἀδελφῶν δημοκρατῶν· ὁ Κλεάνθης πιστεύων, ὅτι θὰ ἔσωζε τὸ φύλλον του ἐκ τῆς καταπτώσεως, ἂν κατῴρθου νὰ καταδιωχθῆ καὶ πάλιν, ὡς κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς καιροὺς τῶν πρώτων καταδιώξεων του, ὅτε ἐν φύλλον τοῦ Ραμπαγᾶ ἠγοράζετο ἀντὶ δύο καὶ τριῶν φράγκων, κ' ἐζώθηθεις ὑπ' ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐξεμεταλλεύοντο τὸν ἀδαμάντινον ἀλλ' ἀσθениκὸν χαρακτῆρά του πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἀτομικῶν συμφερόντων, ἐπέισθη νὰ ζητήσῃ τὴν συνεργασίαν τοῦ Ρόκκου Χοϊδᾶ· ὁ Ρόκκος ὑπὸ τῶν ἀγνωτόρων αἰσθημάτων ἐμπνεόμενος, ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τὴν πρόσκλησιν μὲ μόνην τὴν συμφωνίαν ν' ἀντικατασταθῆ ὁ τίτλος «ἐφημερὶς πολιτικοσατυρικῆ» διὰ τοῦ τίτλου «ἐφημερὶς δημοκρατικῆς» καὶ ἤρχισεν οὕτω ἡ κατὰ τῆς βασιλείας ἀκατάσχετος ἐπιθεσις· ὁ Ρόκκος ἐφώναζεν ἔξω εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰ καφεῖα, ὅτι «εὐρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς στάσεως», ἐνῶ ἡ στάσις εἶχε κηρυχθῆ μόνον εἰς τὰς στήλας τοῦ Ραμπαγᾶ δι' ἄρθρων καὶ ποιημάτων ὑβριστικωτάτων μ' ὄλην δὲ τὴν λατρείαν τὴν ὁποίαν τρέφω πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἰσαδέλφου φίλου μου καὶ μ' ὄλην τὴν ἐκτίμησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον εἰς τὸν ἀγνόν, αἰσθηματίαν καὶ πατριωτικώτατον Ρόκκον, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ὁμολογήσω, ὅτι ὁ τελευταῖός των πόλεμος ἦτον ὀλίγον Δονκιχωτικός! Ὁ μακαρίτης Ρόκκος δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ζητήματα τοιαύτης φύσεως λύνονται τὴν σήμερον, καὶ μάλιστα εἰς ὁμαλωτάτας περιστάσεις, δι' ἐπιστημονικῆς συζήτησεως καὶ ὅχι δι' ὕβρεων καὶ κενολογιῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συγκινήσωσι μόνον ὅταν τὰς προφέρουν χεῖλη ἠθοποιῶν· καὶ δι' αὐτὸ τὰ ἄρθρα του, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν μωσαϊκὸν ἐκ στίχων καὶ περιποπῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Δάντου καὶ

τοῦ Ἰουβενάλη καὶ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου καὶ τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Μακκιαβέλλη, κ' ἐγράφοντο εἰς τέσσαρας πέντε διαλέκτους, ἀληθῆ δι-
ethnē ārthra, δὲν ἠδύναντο νὰ συγκινήσουν ὄχι μόνον τὸν ἀμαθῆ λαὸν
 πρὸς ὃν ἀπετείνοντο, ἀλλ' οὔτε τὸν Λογιώτατον τῆς Βαβυλωνίας καὶ
 δι' αὐτό, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀφῆκαν ν' ἀποθάνῃ εἰς τὰς φυλακὰς
 ἄνθρωπος καθ' ὀλοκληρίαν ἀκίνδυνος. Διὰ τὸν Κλεάνθη διέφερε τὸ
 πρᾶγμα· τὰ κατὰ τῆς Βασιλείας ποιήματά του ἠδύναντο νὰ μεθύ-
 σουν τὸν λαόν, εἰς τὰς παραμονὰς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ σήμερον οἱ
 ἀναγινώσκοντες αὐτὰ νύχαριστοῦντο μόνον ἀπὸ τὴν ζωντανὴν γλῶσ-
 σαν καὶ τοὺς καλοὺς στίχους· ἂν δ' ἀπεφάσιεν ὁ κ. Τρικούπης ἀνα-
 τοῦ κάμη ἐπὶ τέλους τὴν *ρεκλάμαν*, ἣν τοσαύκις πρότερον τῷ ἠρνήθη»,
 καταδιώκων αὐτόν, δὲν τὸ ἔκαμεν ἐκ φόβου ἀνατροπῆς τοῦ καθε-
 στῶτος, ἀλλὰ διότι αἱ κατὰ τῆς Βασιλείας ὕβρεις τοῦ Κλεάνθους,
 ἰδίως δὲ τοῦ Ρόκου, ἔφθασαν εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον.

Ὁ Κλεάνθης μετ' ἀνεκλαλήτου χαρᾶς ἐχαίρετῃ τὴν καταδιώξιν
 τοῦ· τὰ *φόντα* του ὑψώθησαν· ἐξέλαβεν αὐτὴν ὡς νέον θρίαμβον, δυσ-
 τυχῶς τὸν τελευταῖον! διότι ὅταν μετὰ ἐξάμηνον ὑποδικίαν ἐξῆλθε
 τῶν φυλακῶν, δυνάμει τοῦ Συντάγματος, ἡ ἐπάρατος ψυχικὴ νόσος δὲν
 τῷ ἔδωκε καιρὸν νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἀναβιώσασαν δημοτικότητά
 του κ' ἐσήμανε τὸ τέλος του, λυτρώσας' αὐτόν οὕτω ἐκ τῶν φυλακῶν,
 ἔνθα θὰ ἐρρίπτετο ὅπως ἐκτίσῃ τὴν ἐπταετῆ εἰρκτήν, ἣν τῷ ἐπέβα-
 λον οἱ ἔνορκοι τῆς Ἀμφίσσης!

V

Ὁ Κλεάνθης ἐπανεῦρεν ἐδῶ τὰς καλὰς ἡμέρας τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως· ἡ καλὴ του καρδιά, ὁ εὖθυμος χαρακτήρ του, ἡ πλουσία εὐ-
 φυΐα του, ἡ ἰδιόρρυθμος ζωὴ τὴν ὁποῖαν διῆγε—ζωὴ ἀληθινοῦ ἥρωος
 τοῦ Mürger—καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποῖαν ἐνέπνεεν ἐκ πρώτης ὄψεως
 ἡ γλυκεῖα καὶ πρωτότυπος μορφή του, τὸν κατέστησαν ἕνα τῶν συμ-
 παθεστέρων Ἀθηναϊκῶν τύπων· τ' ὄνομά του συνεπτύχθη εἰς ἕν μὲ τὸν
 τίτλον τῆς ἐφημερίδος του, καὶ ὁ *Ραμπαγᾶς* ἔγεινε δημοτικώτατος·
 Πῖλοι—τοῦ συρμοῦ τότε—ὠνομάσθησαν *Ραμπαγάδες* καὶ *καφεῖα*—ὡς
 ἤθελεν αὐτὸς καὶ δικαίως τὰ *καφενεῖα*—μὲ τὸν τίτλον αὐτόν ἐστολί-
 σθησαν· ὁ κ. Γαβριηλίδης, ἂν καὶ ἦτο ὁ κυριώτερος παράγων τῆς
 ἐπιτυχίας τοῦ *Ραμπαγᾶ*, ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ Κλεάνθους, ἐπισκιάσθη
 ὑπὸ τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ, ὁ δὲ λαὸς λέγων *Ραμπαγᾶν* ἐννόει τὸν

Κλεάνθη μόνον, ὁ ὁποῖος κατελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φυγὰς καὶ ἀγνωστος, ἐξεπύρωθη κυριολεκτικῶς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς Ἀθηναίους· ἀληθῆς Λούκουλλος, φίλος τοῦ καλοῦ φαγητοῦ, τῆς καλῆς παρέας καὶ τῶν θορύβων, ἔσπευδε παντοῦ ὅπου ὑπῆρχε διασκέδασις, κ' ἐκεῖ διὰ τῶν ἀβιάστων χαριτολογημάτων του, τῆς ἐνθουσιώδους φαιδρότητός του, τῶν παροινίων ἀσμάτων του καὶ τῶν πριαπίων ῥόδων του, ἔχυνε τὴν ζωὴν καὶ τὴν διασκέδασις, ἐνεθουσία, ἐγοήτευε καὶ καθίστατο ὁ καλλίτερος συνδαιτημῶν, τὸν ὁποῖον ὅλοι ὁμοφώνως ἀνεκήρυττον ὡς τὸν βασιλέα τῶν συμποσίων των· δὲν ἐξήταζέ ποτε τὴν κοινωνικὴν θέσιν τὴν ὁποῖαν κατεῖχον οἱ προσκαλοῦντες αὐτόν· δὲν τὸν ἐμελλεν ἂν ἦσαν λόγιοι ἢ ἀμαξηλάται, τραπεζῖται ἢ οἰνοπῶλαι· δὲν ἠρώτα ἂν θὰ διεσκέδαζον ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας ἢ ἐν τῇ μᾶλλον ἀποκέντρῳ ταβέρνῃ τῆς Πλάκας· ἐφρόντιζε μόνον νὰ μάθῃ ἂν οἱ ἀμφιτρώονές του ἦσαν ἀνοιχτοκαρδοὶ ἄνθρωποι καὶ ἂν «τὰ φαγητὰ των ἦσαν ἐκλεκτὰ ὅσον καὶ ἡ καρδιά των!» Καὶ τὸ συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω:— ὁ Κλεάνθης ἂν ἠγάπα τὴν ποιησιν καὶ τὴν δημοκρατίαν, ἠγάπα πολὺ περισσότερον τοὺς καλοὺς κιοφτέδες καὶ τὸ παληὸ ρετσίνατο!

Ἡ πνευματικὴ του ἐργασία ἦτο οἰονεὶ συνέχεια τῆς εὐθύμου ζωῆς του· ἰδέα τις ριφθεῖσα τυχαίως ἐν τῷ θορύβῳ τῶν συγκρουομένων ποτηρίων καὶ τῶν δημοικῶν γελώτων, ἐμορφουτο εἰς τέλειον ποίημα ἢ ἄρθρον πρὸ τοῦ γραφείου του, τοῦ ὁποῖου ὁ καλλίτερος στολισμὸς ἦτο ἡ πλήρης ρητινίτου φιάλη. "Ἐνα ὀλόκληρον χειμῶνα — τὸν χειμῶνα τοῦ 1887 πρὸς τὸ 1888—διήλθομεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐργαζόμενοι καὶ διασκεδάζοντες· συνηντώμεθα ἐκάστην σχεδὸν ἐσπέραν ἐν τῷ κάτωθι τοῦ Δημαρχείου γραφείῳ, ὁ Κλεάνθης, ἐγὼ καὶ ὁ Ἰωάννης Κοτσάνης—ὁ ἐνθουσιώδης καὶ καλὸς ἐκεῖνος φίλος, ὁ κατέχων τὸ μέγα προσὸν νὰ διακτηρῇ, παρὰ τὴν κυκλοῦσαν αὐτὸν παγερότητα, ἄπτωτον πρὸς τὴν πατρίδα λατρείαν ἀρχαίου Ρωμαίου πολίτου καὶ νὰ ἐμπνέῃ τὸν Κλεάνθη πλείοτερον εἴκοσι τοῦλάχιστον πατριωτικῶν ρητόρων!—καὶ συνηντώμεθα ἐκεῖ ὅπως ἐργασθῶμεν· ἀλλ' ἡ μαγικὴ φιάλη, τὰ ἄρθρα ὀρεκτικά, τὰ φαιδρὰ ἀνέκδοτα καὶ αἱ παροινιοὶ στροφαὶ :

Ψέμα πῶς ἡ ἀνθρωπότης

Θεὸς νὰ δημοκρατηθῇ.

Μόνον μὲ ρετσίνα πρῶτης

Ἐστὸ μεθύσι ἂν στρωθῇ,

Εἶν' ἐλπίς ν' ἀδελφωθῇ.

τάς ὁποίας ὁ Κλεάνθης, ἀνακύπτων αἴφνης ἐκ τῆς ἐργασίας, ἔτραγου-
δοῦσε μὲ τὸν ἰδιάζοντα κ' ἐκφραστικὸν ἐκεῖνον τόνον του, μετέβαλλον
τὴν ἐργασίαν εἰς διασκέδασιν· ἡ ἐργασία κατέπαυεν ἀμέσως, ἡ πέννα
ἐρίπτετο μακρὰν, κ' ἐσπεύδομεν ὅπως συνεχίσωμεν ἔξω, μέχρι τοῦ λυ-
καυγοῦς, τὴν διασκέδασιν μας, εὖθυμοι, ζωηροί, ἀδελφωμένοι, ἡμεῖς
οἱ δύο μὲ ὄλην τὴν ἀμεριμνησίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς χρυσῆς
νεότητος, καὶ ὁ Κλεάνθης ζωηρότερος καὶ φαιδρότερος καὶ νεαρώ-
τερος ἡμῶν, μὲ ὄλον τὸ βᾶρος τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν του!..

Τότε ὁ ἐνθουσιασμὸς του ὑψοῦτο εἰς τὸ κατακόρυφον, ἐλησμόνει τὴν
κατάπτωσιν τοῦ φύλλου κ' ἐμπλεως ἐλπίδων καὶ χαρᾶς ἀνεφώνει:

— Βρέ, ὅ,τι καὶ νὰ πῆτε! ὁ Ραμπαγᾶς θὰ πεθάνῃ μαζῆ μὲ τὸν
Κλεάνθη!..

Ἄλλ' αἱ καλαὶ αὐταὶ ἡμέραι δὲν ἦσαν διαρκεῖς· ἤρχοντο ἄλλαι
κατὰ τὰς ὁποίας ὑφίστατο τελείαν μεταμόρφωσιν, ἐπιπτεν εἰς τοὺς ἀν-
τίποδας, ὡς ἔλεγε· καὶ αὐτός, ὁ φίλος τοῦ θορύβου καὶ τῆς ζωῆς, ἔφυγε
τὸν κόσμον, κλειόμενος ἐν τῷ γραφείῳ του ἢ τρεπόμενος εἰς μονήρεις
ἐξοχικοὺς περιπάτους. Τὰς ἡμέρας αὐτάς, — τὰς ὁποίας ἀπεκάλει σιγ-
μᾶς του — ἦτο δύστροπος, ἀπότομος, σκαιός, ἀπροσπέλαστος, μὴ φρον-
τίζων διὰ τίποτε καὶ δυσαρεστῶν πολλοὺς φίλους του, ἰδίως ἐκείνους,
οἱ ὅποιοι ἀνέμενον τὰς παροδικὰς αὐτὰς στιγμὰς του διὰ νὰ κρίνωσι
τὸν χαρακτῆρά του.

VI

Ἡ κυριώτερα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐργασία τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ
ὁ Κλεάνθης ἦσαν τὰ ποιήματά του, καὶ περὶ αὐτῶν, φρονῶ, ὅτι δευ-
τέρα γνώμη ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ, διότι ὅσοι τ' ἀνέγνωσαν καὶ τὰ
ἠσθάνθησαν δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ τὰ ἐκτιμήσουν. Τὰ φαιδρὰ τραγοῦ-
δια του θὰ παραμένουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἐν τῇ ἀσματολογίᾳ τοῦ λαοῦ·
τὰ ἐπὶ ζητημάτων τῆς ἡμέρας ἢ ἄλλων ποικίλων θεμάτων, πολιτικά,
ἔθνικα ἢ σατυρικά ποιήματά του, τὰ κοσμοῦντα τακτικώτατα τὴν
πρώτην σελίδα τοῦ Ραμπαγᾶ καὶ διακρινόμενα διὰ τὰς τολμηρὰς καὶ
πρωτοτύπους ἐμπνεύσεις, τὰς παραδόξους καὶ πλουσίας εἰκόνας, τὴν
ζωντανὴν γλῶσσαν, τὴν ἀφελῆ ἐκφρασιν καὶ τὴν ἀβίαστον καὶ ρέου-
σαν στιχογραφίαν, συνεκίνουν ἢ ἐφαιδρουν, ἀναλόγως τῆς φύσεώς των
τοὺς ἐντροφῶντας εἰς αὐτά· αἱ δ' ἐπιτυχεῖς μιμήσεις τοῦ Βερανζέρου,
τοῦ Δερουλέδ καὶ ἄλλων Γάλλων ποιητῶν, ἀνωμολογήθησαν ὑφ' ὧν
ὡς ἀληθῆ καλλιτεχνήματα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Ἐκ τοῦ ἀκενώτου αὐτοῦ ποιητικοῦ θησαυροῦ, τοῦ τεθαμμένου εἰς τοὺς ἑνδεκα τόμους τοῦ Ραμπλαγᾶ καὶ χρήζοντος ἰδιαιτέρας κ' ἐκτενοῦς μελέτης ἄλλου ἀξιώτερου μου, θὰ παραθέσω ἐδῶ ὀλίγα τιμαλφῆ πετράδια, ὄχι διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσω ὅσα ἀνωτέρω εἶπον, ἀλλὰ διὰ νὰ στολίσω τὰς πτωχὰς μου αὐτὰς σημειώσεις.

Χορὸς

(Ἀφιερῶται εἰς τὸ παλάτι)

Μισόγδοτα, λαχταριστὰ τὰ στήθια τρεμουλιάζουν
Καὶ μὲ παλμὸ σὰν τρομαχτὰ πετοῦνε περιστέρια
Τὰ δύο τους κιτρολέμονα . . . Μέσ' ἑστῆς καρδιαῖς φωλιάζουν
Χιλιάδες πόθοι . . . κ' ἡ ματιαῖς χυτὰ πετοῦν ἀστέρια ! .

Μιλοῦν ἑστὸ βάλς ἀμίλητα καρδιαῖς ζευγαρωμένας . . .
"ὦ! πόσα λέει πλειότερα τ' ἀχεῖλι ποῦ σωπαίνει ! . .
Ἐστὸ βάλς ἀπάνου τὰ φτερά πετοῦνε μεθυσιμένας,
Κι' ἀπ' τὸ κεφάλι τὸ μυαλὸ ἑστὰ πόδια κατεβαίνει.

Διαμαντοσπιθοβόλημα τὰ μάτια σου θαμπώνει . . .
Στρυφογυρνᾷς κ' ἠλεκτρισμὸς γλυκὰ σὲ γαργαλίζει . . .
Τὸν ὄμο τὸν ἀφρόπλαστο, ἑστὸν κόρακας τὸ χιόνι,
Τὸ μαῦρο χέρι σου θαρρεῖς καὶ πλειότερο ν' ἀσπρίζῃ.

Βαρκούλαις μέσ' ἑστὰ κύματα ποῦ χύν' ἡ ἀρμονία
Τὰ ζεύγη φεύγουνε, πετοῦν καὶ χάνονται, μὰ πάλι
Μπροστά σου χύνονται γοργὰ ἑστὸ βάλς τὴν τρικυμία
Καὶ πάλι ξαναχάνονται μέσ' ἑστὸ χοροῦ τῆ ζάλη . . .

Τὸ ἔνα τ' ἄλλο κυνηγᾷ, μὰ μυστικὰ κρατιέται
Δεμένο ἀπ' τοῦ μουσικοῦ τὸ μαγικὸ δοξάρι,
Ἐστὸ γύρνα γύρν' ἀναπνοῇ μ' ἀναπνοῇ φιλιέται
Καὶ κάνει τόσους ὁ χορὸς ἀπὸ μονοῦς ζευγάρια ! . .

Χορεύετε ! . . Παντοῦ χορὸς ἑστὴ φύσι βασιλεύει !
Χορεύουν οἱ πλανήταις μας, χορεύουν οἱ κομήταις,
Ἡ γῆ μας βάλς αἰώνιο ἐτὸν οὐρανὸ χορεύει,
Χορεύουν οἱ ἀξέγνωιαστοὶ ἐλεύθεροὶ πολίταις,

Χορεύουν ὅσοι δέσανε γερά τὸν γάδαρό τους,
Χορεύουν οἱ τρανοὶ τρανοί, χορεύουν βασιληγάδες,
Μὰ τὸν παρᾶ γιὰ τὰ βιολιά φορτόνουν ἑστὸ λαὸ τους,
Κι' αὐτὸς βαρεῖ τὸν γαμπουρᾶ γιὰ νὰ γλεντοῦν ἀγάδες !

Μετὰ βαῶν καὶ κλάδων

Ἐσὶ σήμερα, λέν, ὁ Χριστὸς καθάλλα σὲ πουλάρι
 Μέσ' ἔστα Ἱεροσόλυμα ἐμπῆκε μ' «Ὡσανά!»
 Ἀπάνω ποῦ σμαράγδιζε κάθε δεντροῦ κλωνάρι,
 Ἀπάνω ποῦ πρασίνιζαν ἔστους κάμπους τὰ σανά.

Κ' ἐβγήκε μὲ βαγιόκλαρα λαός, λαός μελίσι,
 Ὅπου διψοῦσε λευθεριά μὲ ντόπιο βασιληᾶ,
 Τὸν βασιληᾶ τοῦ Ἰσραήλ ἔς αὐτὸν νὰ χαιρετίση,
 Μ' ἄρπαις, ζουρνάδαις, τούμπανα, λαγοῦτα καὶ βιολιά.

Μὲ ψαλμωδίαις, μὲ χορούς, χαρούμενα τραγοῦδια,
 Μ' ἄλόστρωτο τὸν δρόμο του ἀπὸ δαφνομυρτιά,
 Μὲ τοῦ Μαρτιοῦ μοσχοβολιά, μὲ τοῦ Μαρτιοῦ λουλούδια,
 Μὲ τόσης νειότης κι' ἀνοιξὶς τριγύρω του φωτιά!

Μ' ἐλπίδες, πόθους, ὄνειρα, μὲ ζήτω πέρα, πέρα,
 Μὲ λόγους πανηγυρικούς, μ' εὐχαίς λαχταρισταίς,
 Διαδηλώσεις τρανταχταίς καὶ σκούφιας ἔστων ἀγέρα
 Κι' ἀπὸ ἀγάπη βασιληᾶ καρδιαίς ζεσταίς, ζεσταίς!

Ὁ ἴδιος αὔριο λαὸς τὸν Βαραβῶν θὰ σώση,
 Ὅσ' ἀγαπᾷ τόσο μισεῖ, τόσο μισεῖ πολὺ . . .
 Ὁ ἴδιος αὔριο λαός, Χριστέ, θὰ σὲ σταυρώση,
 Θὰ σὲ ποτίση ἔστω σταυρὸ μὲ ξύδι καὶ χολή!

Φτώχεια καὶ πλοῦτος

Χιονίζει, πέφτει, πέφτει, πέφτει χιόνι,
 Φτωχούλα μάννα, ποῦ μωρὸ κουνᾶ,
 Τρεμουλιαστά, τρεμουλιαστὰ περνᾶ
 Μὲ παγωμένο χέρι τὸ βελόνι.

Καὶ ράβει, ράβει, ράβει, νὰ προφτάξη
 Μιὰ πλούσια κι' ἀκριβῆ παραγγελιά,
 Γιὰ τὸν τρανὸ χορὸ τοῦ βασιληᾶ
 Φουστάνι ἀπὸ κάτασπρο μετάξι . . .

Ἀπάνω τῆς τὸ ροῦχο φρουφρουφρίζει,
 Λὲς κι' ἀπὸ τώρα λαχταρᾷ χορὸ . . .
 Μὴν τύχη καὶ ξυπνήση τὸ μωρὸ
 Ἡ μάννα ἄλοένα νανουρίζει . . .

Τοῦ τάζει 'εἰς τὴν τρεμουλιαστὴ φωνή της
 Σουλτανικῶν χαζνέδων τὰ κλειδιά . . .
 Μεγάλα πλούτη κρύβει 'εἰς τὴν καρδιά
 Κ' ἢ πλεῖο φτωχούλα μάννα γιὰ παιδί της !

Τοῦ τάζει τὴν Ἁγιά Σοφιά, τὴν Πόλι,
 Τοῦ τάζει νὰ τὸ κάμη βασιληᾶ,
 Σταυραετὸ μ' ὀλόχρυση φωληᾶ,
 Τὴ γῆ τοῦ τάζει ὄληνα περβόλι,

Τὸν ἥλιο, τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια,
 Τῆς Παναγιᾶς τοῦ τάζει τὸ φιλί,
 Ἡ μάννα ἀπ' τὴν ἀγάπη του τρελλῆ
 Καὶ μαργωμένα χουχουλίζει χέρια.

Κι' ἀπὸ τὸ κρῦο κι' ἀπ' τὸ φόβο τρέμει
 Μὴν τύχη καὶ ξυπνήση τὸ μωρὸ
 Καὶ τὸ φουστάνι χάση τὸ χορὸ . . .
 Γυρνᾶ, γυρνᾶ ὁ νοῦς σὺν ἀνέμῃ !

Θυμᾶται τὰ παλῆά της . . . Ἦταν χρόνια
 Ποῦ φόραγε κι' αὐτὴ μεταξωτὰ
 Καὶ μὲ τριχτὰ σκαρπίνι' ἀτλαζωτὰ
 Ἐχόρευε σὲ πλούσια σαλόνια . . .

Μὰ χαρτοπαίχτη ἔτυχε νὰ πάρῃ
 Ὅπως τὸ βίος του 'εἰς τὰ χαρτιά
 Καὶ 'εἰς τὰ μυαλά του ἔδωσε φωτιά
 Πριχοῦ καὶ τὰ μυαλά του νὰ ποντάρῃ . . .

Καὶ τώρα μέσ' 'εἰς τὴ φτώχεια της δὲν ξέρει
 Τί νὰ γενῆ . . . δὲν ἔκανε φτωχὴ . . .
 Καὶ στήνει, συντροφιά της μοναχῆ,
 Ἡ πείνα 'μπρὸς 'εἰς τὴν πόρτα της καρτέρι !

Φωτιά δὲν ἔχει . . . κρύβει 'εἰς τὴν καρδιά της
 Ὅση φωτιά τῆς δίνει τὸ παιδί
 Καὶ ὅσο νάνι νάνι τραγουδεῖ
 Γοργότερα περνᾶ ἢ βελονιά της.

Περάσαν τὰ μεσάνυχτα . . . 'εἰς τὰ τζάμια
 Λουλούδια ζωγραφίζ' ἢ παγωνιά
 Καὶ 'εἰς τὴ σβυστὴ καὶ κρούα της γωνιά
 Τῆς πείνας κουλουριάζεται ἢ λάμια !

Τοῦ φουστανιοῦ ἡ 'μέρα ζημερόνει . . .
 Τὸ θέλει ἡ μοδίστρα τὸ πρωῒ,
 Μὰ ὁ βορριᾶς ἀξάφνου, μὲ βοή,
 Καὶ πόρταις καὶ παράθυρα τεντόνει.

Σθύνει τὸ φῶς κι' ἀρχίζει, μὲ τὸ χιόνι,
 Δαίμονισμένος, ἄγριο χορό,
 Ξυπνᾷ 'στὴν κούνια, κλαίει τὸ μωρὸ
 Κ' ἡ μάγνα χάνει ροῦχο καὶ βελόνι . . .

Τὰ σπύρτα χάνει, 'στὸ σκοτάδι ψάχνει,
 Τὰ βρίσκει, μὰ τὸ φῶσφορο βρεχτὸ
 Κολλᾷ 'στὰ δάκτυλά της φανταχτό,
 Σημάδι φωτερό, σὰ φλόγας ἄχνη . . .

Τὸ χέρι 'στὸ σκοτάδι φωσφορίζει,
 'Στὴν κούνια κλαίει, κλαίει τὸ μωρὸ
 Κι' ἀπ' τὰ σπασμένα τζάμια φοβερὸ
 Νανούρισμα ὁ ἄνεμος σφυρίζει.

Ἐημέρωσε . . . δὲν 'πῆγε τὸ φουστάνι . . .
 Κ' ἐκείνη ποῦ τὸ εἶχε βιαστικὸ
 'Ἐπῆγε ἀπ' τὸ πολὺ της τὸ κακό,
 Νὰ σκάση ὁποῦ τὸν χορὸ της χάνει!

Ἄνοιξι καταραμένη

(Κατὰ Βερανζέρου)

Τὸ χρυσό της παραθύρι ἀντικρύζει τὸ δικό μου
 Κ' ἔτσι ὅλο τὸν χειμῶνα εἶχ' ἀντίκρυ τὸ χρυσό μου.
 Δίχως κἄν νὰ μὲ γνωρίζη, μ' ἀγαποῦσε, τ' ἀγαποῦσα
 Καὶ τὰ φτερωτὰ φιλιὰ μας σταυρονῶνταν 'στὸν ἄγερα,
 Μέσ' ἀπ' τὰ ξερὰ κλωνάρια κερασιᾶς τὴν ἐθωροῦσα,
 Δὲν ἀνοιώθαμε κ' οἱ δύο μας πότ' ἐβράδυαζεν ἡ 'μέρα.
 Μὰ σὺ ἄνοιξι, ποῦ τόσο ἀπὸ ζήλεια πρασινίζεις,
 Κάθε χρόνο φύλλα κι' ἄνθια 'στὸ ξερὸ κλωνι χαρίζεις
 Καὶ ἡ κερασιά τὴν κρύθει ἀπὸ σένα ὠρηγνημένη . . .
 Μὰ δὲ λείπεις κ' ἓνα χρόνο, ἄνοιξι καταραμένη!

"Άγγελος ποῦ φῶς τριγύρω ἀπ' τὴν ὠμορφιά της χύνει
 Σβύνεται ἔσπῃ πρασινάδα καὶ ἔσπῃ ἴσκιό σου ἐκείνη !
 Τί Θεός ! Θεός ἀλήθεια ! ἔσκυβε ἔσπῃ παραθύρι
 Καὶ ἄς ἔτσουζε τὸ κρύο κ' ἦτανε τὸ χιόνι γόνα,
 Ἔσκυβε αὐτὴ καὶ εἶχαν τὰ πουλάκια πανηγύρι
 Γιατὶ τὰ ἔθρεφεν ἐκείνη σὰν θεός τους τὸ χειμῶνα.
 Σύνθημά μας εἶχε γίνει τὸ γλυκὸ κελάδημά τους
 Κ' ἐφτερούγιαζ' ἡ καρδιά μας ἔσπῃ γοργὸ φτερούγιασμαῖά τους . .
 Ἄ, τί χιόνι ! τί ὠραία ποῦν' ἡ φύσις χιονισμένη !
 Μὰ δὲ λείπεις κ' ἕνα χρόνο, ἀνοιξὶ καταραμένη !

"Ἄν δὲν ἤρχουσαν, ἀκόμα θὰ τὴν ἔβλεπα δροσάτη,
 Ἄπ' τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου ἄν ἀφήνη τὸ κρεβάτι,
 Ροδοκόκκινη ν' ἀνοίγη τὸ χρυσὸ παράθυρό της,
 Νὰ προβαίη σὰν αὐγούλα, ποῦ δροσιᾶς διαμάντια χύνει,
 Νὰ μηνάη φῶς καὶ ἥλιο μὲ τὸ ὠραῖο πρόσωπό της
 Καὶ τὸ ὕστερο ἄστέρι πρώτη της ματιὰ νὰ σβύνη.
 Πρὶν ἀκόμη κλέφτης ὕπνος ἤρχουνταν νὰ μοῦ τὴν κλέψη,
 Θὰ τὴν ἔβλεπα ἄστρο ἄστρο ὅπου πάει νὰ βασιλέψη;
 Θὰ ἔβλεπα τὴν προσευχὴ της ἔσπῃ θεό της ν' ἀναβαίη.
 Ἄ, μὰ λείψε κ' ἕνα χρόνο, ἀνοιξὶ καταραμένη !

Ἡ καρδιά μου τὸν χειμῶνα, τὸν χειμῶνα καρτεράει,
 Τίχι ! τὰκ ! ἔσπῃ τζάμια χιόνι πῶς μ' ἀρέσει νὰ χτυπάη !
 Τί τὸ θέλω ἐγὼ τ' ἀγέρι νὰ φυσάη μυρωμένο,
 Νᾶν' ἔσπῃ πράσινο βελουδο τὰ λειβάδια μας στρωμένα,
 Καὶ νὰ τραγουδάη τὸ βράδου τὸ ἀηδόνι μεθυσμένο,
 Νᾶνε λούλουδα ἔσπῃ κάμπο χίλια χρώματα βαμμένα ;
 Τί μὲ μέλει κι' ἂν σοῦ ψάλλουν τοῦ Μαρτιοῦ τὰ χελιδόνια,
 Τ' Ἄπριλιάτικὰ σου ρόδα τοῦ Μαγιοῦ σου τ' ἀηδόνια ;
 Τί μὲ μέλει σὰν τὴν ἔχης μέσ' ἔσπῃ φύλλα σου κρυμμένη ;
 Λεῖψε κ' ἕνα χρόνο, λείψε, ἀνοιξὶ καταραμένη !

"Ἄσπρο χαρτί

Εἶνε τὸ κάτασπρο χαρτί
 Ἐσπῃ τὴν ἀπειραχτη παρθένα,
 Δὲν ξέρει ποῖς θὰ τοῦ ριχτῆ
 Καὶ ποιά θὰ τὸ χαδέψη πέννα.

Μπορεῖ νὰ τύχη ποιητῆς
 Ἐσπῃ τὸν Παρνασσὸ νὰ τ' ἀνεβάσῃ,
 Μπορεῖ κι' ἀπλὸς μελανωτῆς
 Τὴν παρθενιά του νὰ χαλάσῃ.

"Ἡ Πάπας ἅγιο, φριχτὸ
 Ἄφορεσμὸ νὰ σφενδονίσῃ
 Κ' ἕνα πλανήτη σερπετὸ
 Σοῦζο ἀκίνητο νὰ στήσῃ.

Μπορεῖ Βαγγέλιο ἱερὸ
 Νὰ διαβασθῆ ἔσπῃ πρόσωπό του,
 Ἡ συναξάρι σοβαρὸ,
 Ἡ ἱστορία Δὸν Κιχώτου.

Μπορεῖ νὰ λάχῃ Σολωμὸς
 Τὴν ἑλευθεριὰ μ' αὐτὸ νὰ ψάλῃ
 Μπορεῖ χονδρὸς λογαριασμὸς
 Νὰ τὸ μαυρίσῃ τοῦ μπακάλη.

Μ' αὐτὸ καὶ Νεύτων ἤμπορεῖ,
 Κοπέρνικος ἢ Γαλιλαῖος
 Νὰ λύσῃ πρόβλημα βαρὺ
 Καὶ ν' ἀνατείλῃ κόσμος νέος.

Ἐσ' αὐτὸ ποῦ γράφω τοῦτα ἄδῳ
 Ποῖος ξέρει τί θὰ ἔγράφαν ἄλλοι,
 Μὰ τί μὲ μέλει; Τραγοῦδῳ
 "Ὁ, τι κι' ἂν μουῖρθῃ ἔστὸ κεφάλι

Εἶνε τὸ κάτασπρο χαρτί
 Ἐσὼν τὴν ἀπειραχτὴ παρθένα,
 Δὲν ξέρει ποῖος θὰ τοῦ ριχτῇ
 Καὶ ποιά θὰ τὸ χαδέψῃ πέννα!

Τὸ ψυχασάββατο

Ἐφῆς τὸ ψυχασάββατο εὗρήκα μιὰ ψυχὴ,
 Φτερούγιαζε, φτερούγιαζε ἡ δόλια μοναχὴ,
 Κ' ἤθελε σῶμα γιὰ ναῦρῃ νάρθη ἔσθον κόσμον πάλε,
 Τῆς λέω — «ἔλα μέσα μου!» κι' ἀνοίγω τὴν καρδιά
 Καὶ τὴν σφαλῶ . . . Μὰ πέρασα ἀλλόκοτη βραδεία,
 Γιατί δὲν ἄφην' ἡσυχὴ ἢ μιὰ ψυχὴ τὴν ἄλλη!

* *

Βεβαίως ὅλα τὰ ποιήματά του δὲν τὰ ἐχαρακτήριζεν ἡ αὐτὴ πάντοτε δύναμις καὶ ἡ αὐτὴ χάρις· μερικὰ ἐξ αὐτῶν—κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίως ἔτη—οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ στίχοι ἀπλοῖ καὶ ἄλλα ἀναδημοσιεύσεις ἐκ προηγουμένων φύλλων, *μαρινάτα* παρ' αὐτοῦ ἀποκαλούμενα· ἀλλ' ὁ ἐπιφέρων τὴν ἀνωτέρω παρατήρησιν, διὰ νὰ ἦνε δίκαιος, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι καὶ θέματα κατάλληλα δὲν παρουσιαζόντο καθ' ἐκάστην, καὶ ἡ φαντασία ἦτο ἀδύνατον νὰ μένη διαρκῶς ὑπὸ ἀτμόν καὶ ὁ Κλεάνθης ἐξ ἄλλου δὲν ἠδύνατο, μ' ὄλην τὴν καλὴν του θέλησιν, ν' ἀφιερῶται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ πρῶτον ποίημα, διότι ἦτο ἠναγκασμένος, ὡς πολλάκις συνέβαινε, ὁ ἴδιος νὰ γράφῃ καὶ πρῶτον ποίημα καὶ ἄρθρον καὶ ἱφ—πάφ, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὀλόκληρον τὸ φύλλον, μεταφράζων συγχρόνως δύο μυθιστορήματα καὶ φροντίζων διὰ τὴν διαχείρισιν καὶ διάδοσιν αὐτοῦ.

Καὶ ὅμως! Μ' ὄλ' αὐτὰ καὶ μ' ὄλην τὴν συμπαρομαρτοῦσαν ἀπογοήτευσιν, ἔγραψε πολλὰ ἐπιτυχῆ ποιήματα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη—εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἀνήκουν οἱ *Χοροί*, *Μετὰ Βαῖων* καὶ *Κλάδων*, *Φτώχεια* καὶ *Πλοῦτος*—καὶ ἰδίως τὴν σειρὰν ἐκείνην τῶν ἐρωτικῶν ἐπιγραμμάτων, τὰ ὅποια τῷ ἐνέπνευσεν ὁ ὄσον παραδόξος τῶν ἀγνῶς καὶ ποιητικώτατος ἔρωτος, τὸν ὅποιον συνέλαβεν, ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς τελευταίας φυλακίσεώς του, πρὸς . . . δωδεκαετῆ κορασίδα!

Ἡ ἀθάνα καὶ ἀπέριττος ἐκείνη κορασίς ἦτο ἡ Νεραΐδα τοῦ τὸν ἐπότισε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ ἀνεβίωσεν, ὡς ὁ Faust, κ' ἐπανεῦρε τὰς παιδικὰς του συγκινήσεις, τὴν πρώτην του φαιδρότητα, τὰ περασμένα νεῖᾱτα του, τὰ ὁποῖα τόσον ἡδέως καὶ τόσο μελαγχολικῶς ἐτραγούδησε :

Τὰ περασμένα νεῖᾱτά μου ἡ νειότη της ποτίζει

Καὶ τῆς ζωῆς μου τὸ δεντρὶ θαρρεῖς καὶ ξανανθίζει.

Τὰ μαραμμένα φύλλα του νά! πάλι πρασινίζουν

Ἐεχνοῦνε τὸ φθινόπωρο καὶ ἔτ' ἀ κλαριά χαρίζουν

Τὴν φορεσιὰ τῆς ἀνοιξίς, τὴ γδύμνια του στολίζουν

Καὶ χαίρονται μαγιᾶπριλα δροσᾶτα, μυρωδᾶτα

Καὶ γλυκοκελαδῆματα νὰ περασμένα νεῖᾱτα !

Ἴσως ἄλλοι ν' ἀνεγίνωσκον ἀπλῶς ἢ καὶ νὰ εὔρισκον φορτικὰς τὰς ἀφελεῖς καὶ γλυκεῖας αὐτὰς ἐρωτικὰς ἐκμυστηρεύσεις· ἀλλ' ἐγὼ, ὅστις παρηκολούθουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ περιέργου αὐτοῦ αἰσθήματος κ' ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτῶν, εὔρισκον τρυφὴν καὶ ἀγνώστους συγκινήσεις εἰς τὴν ἀνάγνωσίν των· καὶ—διὰ νὰ ἤμαι εἰλικρινῆς—ἐνῶ ὀλίγον ἐφρόντιζον διὰ τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δημοσιευόμενα ἐν τῷ Ῥαμππαγᾶ πολιτικὰ καὶ πατριωτικὰ ποιήματα, κ' ἐνῶ οὔτ' ἀνεγίνωσκον κἂν τ' ἄρθρα τοῦ Ρόκκου καὶ τὰ νεροπλύματα τῶν ἄλλων πατριωτῶν, ἀπεστήθιζον ἐξ ἐναντίας τὰ τρυφερά αὐτὰ ποιήματα τοῦ Μεσοκόπου καὶ τοῦ Φυλακισμένου καὶ συνεπάθουν κ' ἐγὼ πρὸς τὴν μικρὰν καὶ ἄκακον αὐτὴν κόρην, ἡ ὁποῖα, χωρὶς νὰ περικοσμηθῆται ὑπὸ ἐκτάκτου καλλονῆς καὶ σπανίων προτερημάτων, ἐγενεῖν—ἀκουσίως κ' ἐν ἀγνοίᾳ της!—τὸ γλυκὺ καὶ παρήγορον ἄστρον, τὸ σελαγίζον, μόνον αὐτό, καὶ σκορπίζον τὰς συμπαθεῖς καὶ γοητευτικὰς ἀκτῖνάς του, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, ἐν τῷ ζοφερῷ οὐρανῷ τοῦ ἀτυχοῦς φίλου μου! . . .

VII

«Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου, οὐτινος ὑπῆρξας κρατερός στρατιώτης, θ' ἀποφανθῆ βραδύτερον, ἂν πρέπει νὰ καταταχθῆς μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἢ τῶν συμπαθῶν θυμάτων του . . .» εἶπε πρὸ τοῦ τάφου ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως τῶν Δημοσιογράφων κ. Στεφανόπολι, ἀποχαιρετίζων τὸν ἀτυχῆ Κλεάνθη ἐξ ὀνόματος τῶν συναδέλφων του.

Δὲν θέλω νὰ προλάβω τὴν κρίσιν τῆς ἱστορίας· ὅταν ἔλθῃ αὐτὴ

μεθαύριον, θεὰ ἀδέκαστος, ἀπηλλαγμένη συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, ἃς ὄριση ἢ ἰδίᾳ τὴν κατάλληλον θέσιν διὰ τὸν δημοσιογράφον, ὃ ὁποῖος ἐγκολπωθεὶς μίαν ἰδέαν, τὴν διεφύλαξεν ἀγνήν καὶ ἀμίαντον, καὶ ἐνῶ τόσοι ἄλλοι τὴν περιεπτύχθησαν μόνον καὶ μόνον ὅπως, φερόμενοι ἐπὶ τῶν πτερύγων της, ἀνέλθωσιν ὑψηλότερον, αὐτὸς τὴν ἐτήρησε μέχρι τέλους, ὅπως ὑπ' αὐτῆς ποδηγετούμενος κατέλθῃ εἰς τὸν τάφον! ἡ ἱστορία ἃς κρίνῃ τὸν δημοσιογράφον, ὃ ὁποῖος ἐπὶ ἔνδεκα ὄλα ἔτη μεθ' ὅλας τὰς ἀπογοητεύσεις καὶ τὰς στέρησεις τὰς ὁποίας ἐδοκίμασεν, ἔμεινεν ἀδιάσειστος ὡς βράχος ἐν τῇ ἀρχῇθεν καταληφθεῖσθαι θέσει, μόνῃν θεᾷν του προσκυνήσας τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνον κόμμα του τὸν λαόν!

Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἃς ἀρκεσθῆ ἡ μνήμη του εἰς τὸν ἀληθῆ πρόνον, τὸν ὁποῖον ἐξεδήλωσαν οἱ συναδελφοὶ του ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἐντίμου συναδέλφου, οἱ φίλοι του ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἀγαθοῦ φίλου, ὃ λαὸς ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ διερμηνέως τῶν αἰσθημάτων του καὶ ὑποστηρικτοῦ τῶν δικαίων του! Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἃς ἀρκεσθῆ εἰς τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα παρερχόμενοι πρὸ τοῦ τάφου του χύνουν οἱ γνωρίζοντες αὐτόν, θρηνοῦντες ἔνθερμον πατριώτην, τίμιον δημοσιογράφον, ἐνθουσιώδη ποιητήν, ἀγαθὸν φίλον, κ' ἐνθυμούμενοι τὰς σπανίας ἀρετὰς του, ἀρετὰς ἀποτελούσας βαρῦτιμον στέφανον, στέφοντα νοερῶς τοὺς καθημαγμένους κροτάφους του! . . .

Ἀθῆναι, Μάϊος 1890.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΛΟΓΟ

I

« ὦ ἄτι μου ἀξετίμωτο, ἀγαπητὲ Βορηᾶ μου,
Μὲ ποιά λαχτάρα σὲ θωρῶ
Ἄλυσωμένο, σκυθρῶπὸ
Νὰ στέκεσαι ἐμπροστά μου!

» Ἄχ! νὰ ἴμποροῦσα ὃ δῦστυχος τὴν ἄλυσο νὰ σπάσω,
Ὅπου τὸ πόδι μου κρατεῖ,
Καὶ τὸ γραφτό σου τὸ κορμὶ
Μὲ πόθο ν' ἀγκαλιάσω.